

Cséby Géza

„Én Keszthelyben egy magyar Weimart óhajtok látni!”

Alkotóközösségek Keszthelyen, egykor és ma

Garay János a XIX. század széplelkű poétája elragadtatással ír a Balaton környékének remek vidékéről:

Kenesétől Keszthelyig
Terjed el a Balaton:
Ott az éden kapuja,
Itt az éden kert vagyon.

Kik eddig jöttetek,
Keszthelynél kiszálljatok;
Szent a föld, amelyet itt
Be fog járni lábatok...

Minden kétséget kizáróan valóban remek, művész-teremtő vidék ez. Talán a Pannon táj csak Itáliához mérhető szépségei adták az ihlető erőt, amit Janus Pannonius is számtalanszor megénekelte.

Keszthely és régiója különös helyzetben van ebben a tekintetben is. Ha ennek gyökereit keressük, talán a XVIII. század legvégén illetve a XIX. század első felében találhatjuk meg. Akkor amikor Festetics György gróf (kinek most ünnepeljük születésének 250. évfordulóját) 1797-ben megalapította Európa első rendszeres mezőgazdasági felsőfokú oktatási intézményét a Georgikont, iskolákat alapított, megindította hazánk első könyvsorozatát a Magyar Minervát és 1817 –és 1819 között öt alkalommal kastélyába hívta a kor jeles dunántúli íróit, költőit; Berzsenyi Dánielt, Kisfaludy Sándort, Dukai Takács Juditot, Pálóczi Horváth Ádámot és másokat.

A Berzsenyi kívánsága, miszerint „Keszthelyben egy magyar Weimárt” óhajt látni, megvalósulni látszott. Keszthely nevéhez ma már számos művész neve kapcsolódik.

A városban ma megtalálható – szinte valamennyi művészeti ágat felölelő - alkotóművész közösségek munkája semmiképpen nem érhető meg a múlt ismerete nélkül. Ez a múlt biztonságot ad, hagyományteremtésén túl kötelez is.

Tenni csak a legtöbbet adva érdemes. Ez összességében jellemző a keszthelyi alkotó körök munkájára, tevékenységére.

Keszthely városias képe főleg a XVIII-XIX. században alakult ki. Az egykori észak-déli és kelet-nyugati kereskedőút csomópontjánál létrejött város ezeknek a századoknak ízlését tükrözi. Markánsan egyéni stílust képviselő építőművész csoportok nem hagytak kézjegyet Keszthelyen. Egy-egy épület, lakótelep, intézmény olykor hivalkodóan vonja magára a figyelmet. Az egykori tervezőiroda mérnökei jobbra önállóan járták saját útjukat. A háború utáni időszakban nem voltak nagy-beruházások, épület-átalakítások. Ennek köszönhetően maradt meg az a kisvárosi milió, amely Keszthelynek ma is sajátja. Amely megfogja az itt élő és ide jövő művészeket, alkotókat.

Egry József tíz meghatározó évét töltötte a városban felesége Pauler Juliska által örökölt házban. Több képen megjelennek a keszthelyi Balatonra lefutó utcácskák, a Fő téri templom tornya, a kisvárosi emberek. Itt alkotott több évtizedig Mikus Gyula festőművész. Emlékkiállítását a műterméből kialakított galériában tekinthetik meg a festészet iránt fogékony vendégek. Műterme vonzotta a fiatal festőket, akiket tanított, korrigált és útraindított. Gyönyörű kertjében, műtermének teraszán fiatalok és idősek hallgatták a mester szavait. Ma is sokan vannak Keszthelyen, akik részesei voltak ezeknek a találkozásoknak.

A ma Keszthelyen élő festőművészek, grafikusok Péczely Margit, Haraszty László, Dore Nagy Aladár, Ághné Töttő Edit, Reichstetter József, Sólyom Sándor, Bíró Krisztina, Tóth Antal, Horváth Ferenc, a művészetek több ágát is képviselő Zombori-család és mások rendszeres bemutatói a helyi, országos és nemzetközi tárlatoknak. Alkotásaikban fel-feltűnik olykor a mediterrán íz, a genius locinak, a hely szellemének stílusokon is átütő ereje. Máskor az újszerű, a meghökkenteni akarás kerül előtérbe. Új színfoltot jelent a FAL, az ifjú amatőr festő nemzedék közössége. Első bemutatkozásukra 2005-ben került sor Keszthely a Csokonai Általános Művelődési Központban. Az alkotók jobbra magányosan dolgoznak, jobbra csak közös tárlatokon, alkalmanként alkotótáborokban találkoznak. A város kulturális, művészeti életében azonban tevélegesen, aktívan vesznek részt. Nélkülük nem valósulhatna meg a Magyar Festészet Napján megrendezett kiállítás, avagy a női festők, immár rendszeres országos bemutatkozása.. Aktív szervező és tárlatrendező munkájuk nélkülözhetetlen.

Bár korábban több fotószakkör is működött Keszthelyen, kiknek rendszeresen rendeztek kiállításokat, mára ez a közös munka - úgy tűnik - végérvényesen befejeződött. Nem hozott fellendülést a videofilmek kora sem. A Városi Televízió stábjá az elektronikus média helyi letéteményese, de a

mozgóképművészet területén nincs közös alkotói munka. Egyéni alkotók azonban dolgoznak a városban, akik nemcsak Keszthelyen, de az ország más településein, városaiban is bemutatkoznak műveikkel.

Az évtizedek óta működő írókör a helyi és környékbeli költőket, írók laza fóruma. Tagjai több önálló kötetet adtak ki: Karay Lajos, Lőrincz Lajos, Szeles József, Morvay Péter, Kocsis Gabriella, Simán Mária, Rajnai Rotter Csaba, Wentzely Dénes, Kardos Gy. József, Lángi Péter. Jelen sorok írója elsősorban lengyel műfordításköteteivel és gyermekversköteteivel színesíti a Keszthelyen élő költők és írók munkáinak hosszú sorát. A szerzők munkáikat folyóiratok, napilapok hasábjain, antológiákban, önálló köteteikben jelentetik meg. Két szép antológiájuk jelent meg, amelyben a testvérműzsák találkozásának is remek példája. Költők, írók, szociológusok, történészek írásainak, festők, grafikusok munkáinak tárháza a két könyv. A „Helikon öröksége” 1997-ben, a „Tóparti üzenet” 2000-ben jelent meg pályázati pénzekből, közadakozásból. Rendszeres felolvasóesteket tartanak, melyekre szívesen jön a város irodalom iránt érdeklődő közönsége. Nagyon fontos a jelenlét. A múlt és a közelmúlt ráadásul kötelez. Az egykori Helikoni Ünnepek fénye folyamatosan, mind a mai napig meghatározza Keszthely művészeti, talán nem véletlenül, hogy elsősorban irodalmi életét. Csak emlékeztetni szeretnék Dukai Takács Judit Keszthelyt leíró költeményére, Bernáth Aurél önéletrajzi ihletésű könyveire, Bertha Bulcsú Balatoni évtizedek című kötetére, Takáts Gyula balatoni verseire, Lipták Gábor keszthelyi meséire. A keszthelyi irodalmi élet kialakulását vizsgálva nem felejtethetjük el sem az 1921-es Helikont, ahol a kor jeles (hivatalos) írói vettek részt élükön Herczeg Ferencsel, sem azt, hogy 1932-ben a Balatoni Íróhét keszthelyi eseményeire mintegy 30 író, költő utazott Keszthelyre: József Attila, Berda József, Tamási Áron, Tersánszky Józsi Jenő, Nagy Lajos, Mécs László, Kodolányi János és mások.

Nem hanyagolható el az a tény sem, hogy a szigligeti alkotóház valamint Hévíz közelsége elősegítette a Keszthelyre jutás lehetőségét. A Hévízen gyógyuló Móricz Zsigmond, Szabó Lőrinc, Illyés Gyula, Lipták Gábor valamennyien látogatói voltak a városnak. Itthagyták névjegyüket, szellemiségüket.

A mai keszthelyi alkotóművészeti élet fontos mozzanata az évről évre megrendezésre kerülő Berzsenyi Helikon, a kétévente mintegy ötezer középiskolás diákot tizennyolc művészeti kategóriában véleményező középiskolás Helikon, a számos művészeti, köztük irodalmi találkozó. Ide kell sorolni a különféle zenei-, tánc és filmfesztiválokat, alkalmi művészeti összejöveteleket is.

Ha Keszthelyen járunk óhatatlanul szemünkbe ötlik a Sétáló utca patinás, egyemeletes, parasztkorok épülete az úgynevezett Pető ház. Falán Lukácsy Lajos szobrászművész kararai márvány domborműve hirdeti, hogy ebben a házban született 1830. május 18-án Goldmark Károly, a Sába királynője opera, a Falusi lakodalom szimfónia, a remek hegedűverseny és számos zenemű alkotója. Ugyancsak az egyik kis utcácskában fedezhetjük fel Kacsóh Pongrác reliefjét, aki ebben a kis földszintes házban fejezte be híres daljátékát a János vitéz. A Szendrey majorban megtalálható intézői ház falán márványtábla hirdeti, hogy ebben a házban szállt meg Bartók Béla balatoni népdalgyűjtő körútja során. A város jelenleg is működő nemzetközi sikereket elérő kórusai, elsősorban a Helikon Kórus méltón képviseli a város zenei életét. Hasonlóképpen a Festetics György Zeneiskola tanárainak együttese. Keszthelyi kötődésű a méltán nagy sikereket aratott Musica Antiqua Együttes, akik szinte egész Európát bejárták reneszánsz, barokk művek tolmácsolásával. Tagjai fiatalok és idősebbek. Az előadó-művészet remek alkotó műhelye az együttes.

Hosszú évtizedekre visszatekintve egy másik előadó-művészeti ág is figyelmünkbe ötlik. Az egykori színjátszó-körök, irodalmi színpadok sora, melyek számos kellemes, szórakoztató estét nyújtottak Keszthely és a környék lakóinak. Az 1956 utáni keszthelyi színjátszás egyik alapítója, a művelődési ház akkori igazgatója Merényi Elemér volt. Ebből a színjátszó körből alakult ki később a keszthelyi irodalmi színpad, amely elődjéhez hasonlóan más városokban is – így Budapesten is – fellépett. Igazi alkotó légkörben dolgoztak. Hatalmas sikerrel mutatták be Jókai Mór A köszívű ember fiai, Anna Frank naplója, a Kötéltánc színpadi változatát. A későbbi hullámvölgy után, ma ismét felerősödni látszik egy olyan alkotóműhely, amelyik méltó utódjává válhat a korábbiaknak.

Keszthelyen meghatározó a hagyományörző népművészeti munka. Ebben a fafaragók, keramikusok, szövők, csuhébabakészítők, gyöngyfűzők, lószőrészerkészítők, nemezelvek értékmező munkássága messze kiemelkedik az országos átlagból. A keramikusok Simon Edit vezetésével nemcsak résztvevői az évente megrendezésre kerülő Országos Betlehemi Pályázatnak, a Magyar Kézművesség kiállításnak, de rendszeres díjazottjai is. A Goldmark Károly Művelődési Központ és Szabadtéri Színház műhelyeiként tevékenykedő közösségek, csoportok vezető elismert szakemberek, többen a Népművészeti Mesterei: Bordácsné Kishonti Erika, Bereczky Csaba. Az alkotók elsősorban a népművészet zalai, bakonyi és somogyi hagyományaiból építkeznek, de munkáik között megtalálható a tágabb értelemben vett tájegységek motívumkincse is: ostornyelek, szelencék, tükrösök, tányérok, bokályok, kancsók, szöttesek, kalárisok, nemeztárgyak idézik a múlt ma is élő örökségét.

Itt kell megemlíteni a városban működő számos néptáncsoport közül, a nagy múltú Georgikon és a Nagyváthy Néptáncgyütteseket, valamint az őket kísérő Guzsaj, majd Tátorján nevet felvevő Népzenei Együttest, kiknek nemzetközi elismertsége is figyelemre méltó. Nem véletlen, hogy mindkettő az agráriumhoz tartozó iskola táncsoportja. Gyökereik a XVIII. század második felére nyúlnak vissza, amikor Richardt Bright neves angol orvos-utazó, majd Berzsényi Dániel is leírta a georgikoni praktikánsok paraszt táncát. Már akkor szervezett fellépésekről beszélhetünk Keszthelyen, a Festetics birodalomban.

Az alkotóközösségek azonban – ez mindenhol jellemző – nem működhetnek intézményi háttér nélkül. Még akkor sem, ha alapítványokról, társaságokról, baráti körökről van szó. Nem kétséges, hogy a legtöbb alkotóművészeti műhelyt összefogó intézmény a Goldmark Károly Művelődési Központ és Szabadtéri Színház. Saját alkotóköröket tartják fenn az általános és középiskolák, melyeknek elsősorban oktatási és nevelési funkciói vannak. Néptáncgyüttes fenntartója a Veszprémi Egyetem Georgikon Mezőgazdaságtudományi Kara. A tehetséges, a további komoly és olykor elmélyült munkát igénylő fiatalok (és idősebbek is) a művelődési központ műhelyeiben folytatják tevékenységüket. A Helikon Kórus, mint intézményhez, a Helikon Kastélymúzeumhoz tartozik.

Keszthely alkotóművészeti élete, hasonlóan az élet valamennyi területéhez, folyamatosan változó. Alkotókörök születnek és halnak meg. Műhelyek tevékenykednek hosszú évtizedek óta, egyre jobb eredménnyel. Művészek, művészpálánták, hivatásosok és amatőrök dolgoznak otthon, az ihletet adó falak, tárgyak között. Természetesen mindegy a befogadó számára, hogy az alkotók milyen módon, milyen környezetben valósítják meg elképzeléseiket. Csupán egyetlen kritérium lehet: a minőség, az alkotás művészi értéke.

Keszthely a harmonikus, élhető kisvárosok jó példája. A csendes, vagy zajosabb teremtő, alkotó munka remek helye, évszázados történelmével, gyönyörű természetes és patinás épített környezetével. Mindez a megélt és a művészet segítségével átadott valóság. Álljon itt, erre példaként, a keszthelyi költő, Morvay Péter Csend hegedűvel című verse:

Tikkadt kastélyparkon által
könnyű szél suhan –
pörre kél a méla fákkal
hegedűfutam

Csend mögötte félve libben
alig hallható –

csend és hang ez esti rímben
álom és való

Hallgatom a lét határán
innen még picit –
volnék túlhan azt se bánnám
„finis – incipit”

(Megjelent: MAKtár 2006/1. 8-9)